

НА БІЛИК
СТРАТЕГІЇ
КОМПАРАТИВІСТИКИ
В СЕРБСЬКОМУ РОМАНІ
ПОРУБІЖЖЯ
XX–XXI СТОРІЧ
МОНОГРАФІЯ

СЕРБСЬКИЙ РОМАН НА МЕЖІ XX – XXI СТОЛІТЬ У КООРДИНАТАХ КОМПАРАТИВІСТИКИ

Білик Н. Л. Стратегії компаративістики в сербському романі порубіжжя XX – XXI сторіч: монографія. – Київ: Освіта України, 2018. – 693 с.

Новітній сербський роман, одвертий і багатогранний у творчому осмисленні дійсності, відіграє істотну роль у сучасному розвитку літератур європейських народів. В аналізі сербської “великої” прози помежів’я XX – XXI століть, з огляду на потенціал стратегій компаративістики, вирішується суттєве літературознавче завдання, скероване осягненням розмаїття літературної творчості сербського народу. Відповідно, монографія Н. Білик актуальна для компаративістики і дослідження літератур слов’янських народів.

Авторка праці доречно виважує теоретико-методологічну основу для розгляду порушеної комплексної проблеми, звертається до історії виокремлення стратегічних для компаративістики пошукових напрямів – міжтекстовості, інтермедійності та імагології, які дають змогу вияскравити багатство поетики зразків романного жанру. Дослідниця правомірно вирізняє ситуативно необхідні нетрадиційні понятійно-категоріальні та методичні підходи, зумовлені, власне, специфікою предмета аналізу, і не лише зосереджує їх на образному дискурсі знакових сербських романів кінця XX – початку XXI сторіччя, а й докладніше фокусує ці підходи на творах окремого представника сербського красного письменства – М. Продановича.

Проаналізований матеріал переконливо засвідчує ефективність компаративістичного інструментарію у трактовці сербського роману з огляду на його образне оформлення та смислові конфігурації. У їхньому комплексі з позиції сенсотворення вирізняються традиційні та окремі специфічні механізми й закономірності, властиві функціонуванню кожної зі стратегій, актуалізованих у творах сербських романістів XX – початку XXI сторіччя й зокрема М. Продановича.

У першому розділі “Теоретичні засади й категоріально-систематизаційні координати стратегій компаративістики: історичні парадигми й сучасний дискурс”

наголошено на етапах та напрямках розвитку літературознавства, зокрема в інтердисциплінарних вимірах, які оптимально відповідають змістовності романів, виокремлених у сербському національному літературному дискурсі. Важливо, що в цьому розділі авторка вичленувала систему компаративістичних напрямів і встановила ієрархію їхніх опорних категорій, із опорою на праці відомих представників цієї наукової сфери. Водночас, гадаю, варто було б докладніше затриматися на історії виокремлення студій над літературною синестезією.

У другому розділі “Сербський роман XX – XXI сторіч як поле компаративістичних прецедентів” здійснено огляд виявів інтертекстуальності, екфразису, інтермедіальності та імагології – образних рішень, сумірних зі стратегіями компаративістики, інструментарій яких базується на інтертекстуальному, семіотичному та імагологічному підходах. У цьому напрямі дослідницького пошуку авторка слушно згрупувала й систематизувала літературний матеріал, уведений у наукову парадигму з компаративістичної платформи. Дослідниця звернулася до осяжного корпусу романних текстів різних періодизаційних етапів національного літературного процесу від початку XX століття для переконливого апелювання до такого масштабного явища, як сербський роман.

У третьому розділі “Міжтекстові зв’язки у сербському романі помежів’я ХХ–ХХІ сторіч: художні рішення М. Продановича” актуалізуються стратегії компаративістики й виокремлюються інтертекстуальність, паратекстуальність і гіпертекстуальність в окремих романах доробку сучасного письменника. Важливо, що Н. Білик визначила своєрідні комбіновані мистецькі рішення в художній розбудові романів.

У четвертому розділі – “Синтез міжтекстових форм і функцій: досвід системного симбіозу” дослідниця виокремила модель внутрішньовидового комбінування потужностей міжтекстової стратегії компаративістики, доцільну для поглибленого розгляду особливої валентності образного матеріалу, сумірного із цією стратегією. Аналітичним планом цього розділу й зокрема акцентом на симбіотичному аспекті інтертекстуально-паратекстуального та інтертекстуально-метатекстуального єднання репрезентовано науковий підхід, суттєвий для докладнішої систематизації обраного творчого матеріалу і для його точнішого осмислення, що впливає на змістовність твору загалом.

П’ятий розділ “Інтермедійність у сербському романі на межі тисячоліть”, спрямований на компаративістичний аспект образних відповідностей екфразису, інтермедіальності та синестезії в репрезентативних сучасних сербських романах, згуртовує в системній цілісності різноманітний спектр поетики, охоплює численні версії оформлення екфразису, актуально увиразнюючи з-поміж них своєрідний умовно міметичний, умовно атрибутований і неміметичний і неатрибутований варіанти на матеріалі дискурсу сербського роману помежів’я ХХ – ХХІ століть.

Важливо, що шляхом компаративістичного підходу авторка виокремлює в романі М. Продановича “Вечеря у Святої Аполлонії” також художній досвід інтермедіального роману-“метафрески”.

На особливу увагу, гадаю, заслуговує приклад застосування компаративістичного інструментарію для розкриття в романній поетиці потенціалів кольорово-емоційної синестезії із

суттєвими проєкціями в ній своєрідних, орієнтованих образотворчим мистецтвом віх творчого світогляду автора, що розширює контекст дослідження і, відповідно, розгалужує його аналітичний план.

У шостому розділі – “Інтермедійно-міжтекстові модифікації у фокусі інтердискурсивності: практика комплементарного моделювання” – авторка здійснила ідентифікацію й систематизацію такої взаємодії стратегій компаративістики, якою вдається репрезентувати нюанси літературної поетики, сформовані нею комбінації, чий зміст набуває повного розкриття з визнанням їхнього комплементарного кшталту. Достовірність розкритого у праці аспекту посилюється фігуруванням в обраному теоретико-методологічному підґрунті як наукових тез, зокрема В. Т. Мітчелла, Л. Такумбетової, Б. Успенського, так і спостережень М. Продановича над власною мистецькою методикою, що скеровує до розробки такого напряму студій, який увиразнила авторка монографії.

Важливе й визначення Н. Білик цієї перспективи стратегій компаративістики. З неї вдалося окреслити алгоритми реалізації нетипових модифікацій сполучень образних відповідників цих стратегій, зокрема й залучаючи нелітературні знакові системи, насамперед у показовому творі “Еліша в країні Святих коропів” М. Продановича. Здобуток авторки становить компаративістичне визначення нею теоретико-методологічного шляху виведення однієї з таких модифікацій на рівень роману-“метаоперети”.

Сьомий розділ “Імагологічна проєкція в поетиці сербського роману нового міленіуму” пропонує науковому загалу модель оперування імагологічним інструментарієм, яка дає змогу репрезентувати оригінальні етноіміджі, що ввібрали сучасні вияви певних національних ментальностей та профілі їхніх історичних оприявленень. Ці прийоми набули дієвості для яскравого й різнобічного бачення постатей українця, англійця, росіянина – представників національних спільнот, активних у сучасних соціокультурних процесах.

На мою думку, позитивну роль у праці відіграло мотивоване композиційністю стратегій компаративістики порівняльне співвідношення диференційованих дослідницею симбіотичного і комплементарного аспектів образного матеріалу висвітлених романів.

Отже, авторці рецензованої монографії вдалося з перспективи українського порівняльного літературознавства комплексно, різноспрямовано й аналітично висвітлити проєкцію стратегій компаративістики в сербському романі порубіжжя XX – XXI сторіч і накреслити панораму відповідностей образних рішень цим стратегіям. Дослідження правомірно узагальнюється підсумком про доктринальну роль у сербському романі міжтекстових зв'язків, інтермедійності та імагології, що своїми прецедентними результатами в цій художній практиці засвідчили продуктивність і плідність у статусі методологічних знарядь

компаративістики, передусім у розкритті формосмислової багатоплановості складників структури літературного твору “великої” епічної форми. Ці аспекти літературного твору зрештою засвідчили очевидну закономірність утілення в історико-літературному дискурсі тріади постмодерністської, post-постмодерністської та постгуманістичної ідеології.

Результати праці Н. Білик можуть бути використані в курсах лекцій з історії сербської літератури та літературної компаративістики, а також при укладанні підручників та посібників з історії сербської літератури й порівняльного літературознавства.

Перспективи рецензованої монографії слід безпосередньо пов'язати з потенційним розгалуженням емпіричного плану компаративістики й розвитком наукової рецепції сербської національної літератури.

Отримано 6 жовтня 2018 р.

Вікторія Зарва
м. Бердянськ

Передплачуйте

СЛОВО *i* ЧАС

– єдиний академічний
літературознавчий журнал
про українську та світову літературу.
Передплатний індекс – 74423.
Електронний варіант
на Web-сторінці за адресою:
<http://sich.ilnan.gov.ua>

